

Byla C-33/21

Prašymo priimti prejudicinį sprendimą santrauka pagal Teisingumo Teismo procedūros reglamento 98 straipsnio 1 dalį

Gavimo data:

2021 m. sausio 18 d.

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas

Corte suprema di cassazione (Italija)

Nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą priėmimo data:

2020 m. gruodžio 21 d.

Kasatorės:

Istituto nazionale per l'assicurazione contro gli infortuni sul lavoro
(INAIL)

Istituto della previdenza sociale (INPS)

Kita kasacinio proceso šalis:

Ryanair DAC

Pagrindinės bylos dalykas

Kasacinis skundas dėl *Corte d'appello di Brescia* (Brešos apeliacinis teismas, Italija) sprendimo atmesti apeliacinius skundus, kuriuos pateikė *Istituto nazionale per l'assicurazione contro gli infortuni sul lavoro* (Nacionalinė draudimo nuo nelaimingų atsitikimų darbe įstaiga, toliau – INAIL) ir *Istituto nazionale della previdenza sociale* (Nacionalinė socialinės apsaugos įstaiga, toliau – INPS) dėl *Tribunale di Bergamo* (Bergamo teismas, Italija) sprendimo atmesti jų tiesioginius ieškinius, kuriais siekta pripažinti, jog *Ryanair DAC* (toliau – *Ryanair*) pagal Italijos teisės aktus privalėjo apdrausti 219 darbuotojų, dirbančių *Orio al Serio* (Bergamas, Italija) oro uoste, kaip pagal darbo sutartį dirbančius transporto bendrovės darbuotojus.

Prašymo priimti prejudicinį sprendimą dalykas ir teisinis pagrindas

Corte di cassazione (Kasacinis teismas, Italija), kuris yra prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, turi nustatyti, ar Airijoje registruotą buveinę turinčios oro transporto bendrovės darbuotojams, paskirtiems dirbti į paslaugos tiekimo vietą Italijoje, taikytini Italijos socialinės apsaugos teisės aktai.

Šiuo klausimu žemesnės instancijos teismai paneigė, kad ši oro transporto bendrovė Italijoje turi „filialą“ arba „nuolatinę atstovybę“, todėl nebuvo galima taikyti Reglamento Nr. 1408/71 14 straipsnio 2 dalies a punkto i papunktyje įtvirtintos taisyklės, pagal kurią transporto bendrovės pagal darbo sutartį dirbančiam darbuotojams galioja tos valstybės narės, kurios teritorijoje yra tas filialas ar nuolatinė atstovybė, teisės aktai.

Tačiau prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekia išsiaiškinti, ar yra galimybė šioje byloje taikyti 14 straipsnio 2 dalies a punkto ii papunkčio nuostatą, aiškinant sąvoką „pagal darbo sutartį dirbantis asmuo [daugiausia] dirba valstybės narės teritorijoje, kurioje jis gyvena“, remiantis Teisingumo Teismo nustatytais kriterijais, susijusiais su sąvoka „įprastinė darbuotojo darbo vieta“, kaip ji suprantama pagal Reglamento Nr. 44/2001 19 straipsnio 2 punkto a papunktį.

Prejudicinis klausimas

„Ar [iš dalies pakeisto Reglamento Nr. 1408/71] 14 straipsnio 2 dalies a punkto ii papunktyje vartojamą sąvoką „pagal darbo sutartį dirbantis asmuo [daugiausia] dirba valstybės narės teritorijoje, kurioje jis gyvena“ galima aiškinti analogiškai sąvokai, kuri (teismų bendradarbiavimo civilinėse bylose, jurisdikcijos ir individualių darbo sutarčių srityje) [Reglamento (EB) Nr. 44/2001] 19 straipsnio 2 punkto a papunktyje apibrėžiama kaip „įprastinė darbuotojo darbo vieta“, kiek tai taip pat susiję su aviacijos sektoriumi ir orlaivių įgula [Reglamentas (EEB) Nr. 3922/91], remiantis ESTT jurisprudencija, nurodyta motyvuojamojoje dalyje?“

Nurodomos Sąjungos teisės nuostatos

1971 m. birželio 14 d. Tarybos reglamento (EEB) Nr. 1408/71 dėl socialinės apsaugos sistemų taikymo pagal darbo sutartį dirbantiems asmenims, savarankiškai dirbantiems asmenims ir jų šeimos nariams, judantiems Bendrijoje (OL L 149, p. 2; specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 1 t., p. 35) 13 ir 14 straipsniai.

2000 m. gruodžio 22 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (OL L 12, 2001, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 19 sk., 4 t., p. 42) 19 straipsnio 2 punkto a papunktis.

1991 m. gruodžio 16 d. Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 3922/91 dėl techninių reikalavimų ir administracinės tvarkos suderinimo civilinės aviacijos srityje (OL L 373, 1991, p. 4; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 7 sk., 1 t., p. 348).

Nurodomos nacionalinės teisės nuostatos

1935 m. spalio 4 d. *Regio Decreto-Legge n. 1827 - Perfezionamento e coordinamento legislativo della previdenza sociale* (Karaliaus dekretas įstatymas Nr. 1827 dėl socialinės apsaugos sistemos tobulinimo ir teisės aktų koordinavimo) (GU Nr. 251, 1935 m. spalio 26 d., paprastasis priedas Nr. 251) 37 straipsnis, kuriame numatyta, kad visi 15 - 65 metų amžiaus asmenys, neatsižvelgiant į jų lytį ir pilietybę, dirbantiems pagal darbo sutartį apmokamą darbą privalomai draudžiami invalidumo ir senatvės draudimu, draudimu nuo tuberkuliozės ir nesavanoriško nedarbo draudimu.

Decreto del presidente della Repubblica del 30 giugno 1965 n. 1124 - Testo unico delle disposizioni per l'assicurazione obbligatoria contro gli infortuni sul lavoro e le malattie professionali (1965 m. birželio 30 d. Respublikos Prezidento dekretas Nr. 1124, kuriuo patvirtintas nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų privalomojo draudimo nuostatų sąvadas) (OL Nr. 257, 1965 m. spalio 13 d., paprastasis priedas Nr. 0) 1 straipsnis, kuriame nustatyta pareiga apdrausti INAIL nelaimingų atsitikimų darbe draudimu asmenis, kurie „dirba su įrenginiais, kurių tiesiogiai nevaldo juos naudojančios asmenys, su slėginiais įrenginiais, elektros ar šiluminiais įrenginiais ir įranga, taip pat asmenis, dirbančius gamyklose, laboratorijose arba aplinkoje, skirtose dirbti, atlikti veiklą ar teikti paslaugas naudojant tokius įrenginius, prietaisus ar aparatus <...>“.

To paties dekreto 4 straipsnyje patikslinama, kad „[d]raudžiami: 1) asmenys, kurie nuolat ar laikinai dirba apmokamą rankinį darbą kitų asmenų naudai ir jų vadovaujami, neatsižvelgiant į darbo užmokesčio formą; <...>“.

Trumpas faktinių aplinkybių ir proceso apibūdinimas

- 1 INPS ir INAIL prašė teismo pripažinti, kad *Ryanair* pagal Italijos teisės aktus privalėjo laikotarpiu nuo 2006 m. birželio mėn. iki 2010 m. vasario mėn. INPS, o laikotarpiu nuo 2008 m. sausio 25 d. iki 2013 m. sausio 25 d. – INAIL apdrausti 219 darbuotojų, dirbusių *Orio al Serio* oro uoste kaip pagal darbo sutartį dirbančius transporto bendrovės darbuotojus.
- 2 INPS reikalavimas buvo grindžiamas tuo, kad per patikrinimą nustatyta, kad darbuotojai atliko darbą Italijos teritorijoje ir kad jiems taikomas 1935 m. Karaliaus dekretas įstatymo Nr. 1827 37 straipsnis ir Reglamento Nr. 1408/71 13 straipsnis.
- 3 Savo ruožtu INAIL konstatavo, kad šie darbuotojai dirbo veiklos vietoje, vadinamajame biure (angl. *crew room*), kuriame buvo įrengtos pastovios darbo

vietos su asmeniniais kompiuteriais, spausdintuvais, telefonais ir biuro baldais su ryšio priemonėmis, taip pat faksu, ir tuo remdamasi padarė išvadą, kad šie darbuotojai turėjo būti privalomai draudžiami INAIL pagal 1965 m. Respublikos Prezidento dekreto Nr. 1127 1 ir 4 straipsnius ir pagal 1935 m. Karaliaus dekreto įstatymo Nr. 1827 37 straipsnį.

- 4 Tiek Bergamo teismas, tiek Brešos apeliacinis teismas nusprendė, kad INPS ir INAIL reikalavimai yra nepagrįsti. Brešos apeliacinis teismas, nurodęs, kad nebuvo įrodyta, jog visi 219 darbuotojų turėjo *Ryanair* parengtas E 101 formos pažymas, nustatė socialinės apsaugos teisės aktus, taikytinus pagal Reglamentą (EEB) Nr. 1408/71. Jis konstatavo, kad visi minėti darbuotojai buvo įdarbinti pagal Airijos darbo sutartis, konkrečiai vykdomas vadovaujantis iš Airijos gautais nurodymais, ir kad šie darbuotojai 45 minutes per dieną dirbo Italijos teritorijoje, o likusį darbo dienos laiką – Airijai priklausančiuose orlaiviuose. Šis teismas taip pat nusprendė, kad *Ryanair* neturėjo „filialo“ ar „nuolatinės atstovybės“ Italijos teritorijoje, kaip reikalaujama pagal Sąjungos teisę, kad būtų nustatyta pareiga apdrausti darbuotojus Italijoje.
- 5 Be to, Brešos apeliacinis teismas nusprendė, kad *ratione temporis* netaikytinas papildomas sąsajos kriterijus, t. y. *Ryanair* „veiklos vietos“ buvimas *Orio al Serio*, kaip tai suprantama pagal Reglamento Nr. 3922/91 III priedą: šiuo reglamentu iš tikrųjų buvo siekiama suderinti techninius reglamentus ir administracinę tvarką civilinės aviacijos saugos srityje ir tik 2010 m. gegužės mėn., įsigaliojus Reglamentui Nr. 883/2004, iš dalies pakeistam Reglamentu Nr. 465/2012, šis kriterijus buvo pradėtas taikyti ir socialinės apsaugos srityje.
- 6 Dėl INAIL reikalavimo Brešos apeliacinis teismas nusprendė, kad, kiek tai susiję su laikotarpiu po 2010 m. balandžio mėn., „veiklos vietos“ kriterijaus nebuvo galima taikyti, nes nebuvo nustatyta jokių faktinių aplinkybių, galinčių patvirtinti, kad šis kriterijus galėjo būti pagrįstai taikomas.
- 7 INPS ir INAIL apskundė Brešos apeliacinio teismo sprendimą Kasaciniam teismui.

Trumpas prašymo priimti prejudicinį sprendimą pagrindimas

- 8 Faktinės pagrindinės bylos aplinkybės, kurioms taikomas 1935 m. Karaliaus dekreto įstatymo Nr. 1827 37 straipsnis ir 1965 m. Respublikos Prezidento dekreto Nr. 1124 1 ir 4 straipsniai, patenka į Sąjungos teisės taikymo sritį tiek, kiek reikia nustatyti, kokie socialinės apsaugos teisės aktai, taikytini Airijoje buveinę turinčios bendrovės, kurios veiklos vieta yra *Orio al Serio* oro uoste, darbuotojams, kurie yra skrydžių, įskaitant tarptautinius skrydžius, įgulos nariai.
- 9 Pagrindinė byla susijusi su Reglamentu Nr. 1408/71, taikyto iki Reglamento Nr. 883/2004 dėl Europos Sąjungos valstybių narių socialinės apsaugos sistemų

koordinavimo įsigaliojimo dienos (2010 m. gegužės 1 d.), 2009 m. rugsėjo 16 d. priėmus Reglamentą Nr. 987/2009, 13 ir 14 straipsnių aiškinimu.

- 10 Brešos apeliacinis teismas nusprendė, kad šiuo atveju netaikytinas Reglamento Nr. 1408/71 14 straipsnio 2 dalies a punkto i papunktyje numatytas sąsajos kriterijus, pagal kurį asmenims, kurie yra tarptautinius skrydžius vykdančios oro bendrovės orlaivių įgulos nariai ir įdarbinti jos filiale arba nuolatinėje atstovybėje, esančioje kitos valstybės narės, nei ta, kurioje yra pačios bendrovės registruota buveinė, teritorijoje, taikomi tos valstybės narės, kurios teritorijoje yra tas filialas ar nuolatinė atstovybė, teisės aktai. Iš tikrųjų, kaip Teisingumo Teismas pakartotinai nurodė savo 2020 m. balandžio 2 d. Sprendime C-370/17 ir C-37/18 (ECLI:EU:C:2020:260), kad būtų galima taikyti šią nuostatą turi būti įvykdytos dvi kumuliacinės sąlygos, t. y., pirma, atitinkama oro transporto bendrovė turi turėti filialą ar nuolatinę atstovybę kitoje valstybėje narėje nei ta, kurioje yra jos registruota buveinė, ir, antra, atitinkamas asmuo turi dirbti jos filiale arba nuolatinėje atstovybėje.
- 11 Vis dėlto taip pat reikia išnagrinėti, ar pagrindinėje byloje nagrinėjamai situacijai galėtų būti taikoma 14 straipsnio 2 punkto a punkto ii papunkčio nuostata, pagal kurią „<...> jeigu darbuotojas pagrindinai [daugiausia] dirba valstybės narės, kurioje jis gyvena, teritorijoje, jam taikomi tos valstybės narės teisės aktai, net jeigu įmonė, kurioje jis dirba, neturi toje teritorijoje savo registruotos buveinės ar veiklos vietos, filialo arba nuolatinės atstovybės“.
- 12 Iš tikrųjų nagrinėjant bylą iš esmės konstatuota, kad: 1) *Orio al Serio* oro uoste buvo oro vežėjo „veiklos vieta“, kuri buvo skirta darbuotojų darbui administruoti ir organizuoti; 2) šioje veiklos vietoje buvo kompiuteriai, telefonai, faksai ir biuro baldai, skirti su skrydžiais ir personalu susijusiems dokumentams saugoti; 3) visi *Ryanair* darbuotojai kiekvieną pamainą naudojami šiomis patalpomis iki ir po skrydžių; 4) šioje vietoje dirbo laikinai skristi negalintis personalas; 5) šioje vietoje darbuotojams vadovavo „vadovas“, kuris koordinavo įgulos narių darbą; 6) jis prižiūrėjo personalą ir prireikus iškviesdavo darbuotojus iš gyvenamosios vietos, kuri neturėjo būti daugiau nei valandą kelio nuo oro uosto.
- 13 Atsižvelgiant į šias aplinkybes, reikia nustatyti, kaip turi būti aiškinama sąvoka „pagal darbo sutartį dirbantis asmuo, kuris pagrindinai [daugiausia] dirba valstybės narės teritorijoje, kurioje jis gyvena“, turint omenyje tai, kad pagal Reglamento Nr. 1408/71 14 straipsnio 2 punkto a papunktį tai yra „pagal darbo sutartį dirbantis asmuo, kuris yra darbuotojas sausumos, vandens ar oro transporto įmonės, kuri pagal nuomos sutartį, atlygintinai ar savo lėšų sąskaita teikia tarptautines transporto paslaugas veždama keleivius ar krovinius geležinkeliu, oro transportu ar vidaus vandens keliais <...>“.
- 14 Pagal šios nuostatos formuluotę reikia įrodyti, kad asmuo daugiausia dirba konkrečios valstybės narės teritorijoje; šiuo tikslu nėra pagrįsta atsižvelgti į šalį, kuriai priklauso orlaivis, kuriame dirba įgulos nariai, priskiriant šį orlaivį

valstybės, kurioje jis registruotas, teritorijai ir sutapatinant darbo vietą, kurioje asmuo daugiausia dirba, su orlaivio registracijos šalimi.

- 15 Toks aiškinimas neatrodo teisingas, nes akivaizdu, jog orlaivių įgulos nariai daugiausia dirba orlaiviuose; be to, 14 straipsnio 2 dalies a punkto ii papunkčio nuostata yra darbdavio registruotos buveinės vietos kriterijaus taikymo išimtis. Darbo vieta, kurioje asmuo daugiausia dirba, tikriausiai turėtų būti aiškinama kaip vieta, kurioje darbuotojas atlieka didelę darbo dalį, t. y. vieta, kurioje arba iš kurios darbuotojas faktiškai vykdo didžiąją dalį savo pareigų darbdaviui, neįskaitant darbo lėktuvo salone, nes priešingu atveju ši vieta prilygtų 14 straipsnio 2 dalies a punkte, nuo kurio minėta nuostata nukrypstama (kaip aiškiai matyti iš žodžių junginio „net jeigu“), nurodytai vietai.
- 16 Nustatant taikytinus socialinės apsaugos teisės aktus, atsižvelgiant į šios nuostatos tikslą, atrodo, jog pirmenybę reikėtų teikti vietai, kurioje atliekamos pagrindinės darbo užduotys, o ne sąsajos kriterijui, susijusiam su darbdavio buveinės vieta, taip atsakingos įstaigos galėtų užtikrinti veiksmingesnę socialinės apsaugos priemonių taikymo kontrolę, visapusiškai vykdyti savo veiklą, o suinteresuotiesiems asmenims būtų suteiktos geresnės galimybės gauti socialinio draudimo išmokas.
- 17 Ši tikslą galima pasiekti aiškinant sąvoką „pagal darbo sutartį dirbantis asmuo pagrindinai [daugiausia] dirba valstybės narės teritorijoje, kurioje jis gyvena“, remiantis tais pačiais kriterijais, kuriais remdamasis Teisingumo Teismas tame pačiame aviacijos sektoriuje dėl orlaivių įgulos narių aiškino Reglamento Nr. 44/2001 19 straipsnio 2 punkto a papunktyje pateiktą sąvoką „įprastinė darbuotojo darbo vieta“.
- 18 Šiuo klausimu reikia priminti, kad 2017 m. rugsėjo 14 d. Sprendimo *Sandra Nogueira ir kt.* (C-168/16 ir C-169/16, ECLI:EU:C:2017:688) 57 punkte Teisingumo Teismas dėl sąvokos „įprastinė darbuotojo darbo vieta“, kaip ji suprantama pagal Reglamento Nr. 44/2001 19 straipsnio 2 punkto a papunktį, nusprendė, kad valstybės narės, kurioje darbuotojas įprastai dirba, kriterijų reikia aiškinti plačiai (pagal analogiją žr. 2013 m. rugsėjo 12 d. Sprendimo *Schlecker*, C-64/12, EU:C:2013:551, 31 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).
- 19 Šiame sprendime, kuris taip pat susijęs su darbuotojais, dirbančiais oro transporto bendrovės orlaivių įgulos nariais, Teisingumo Teismas nurodė, kad „jei valstybės narės teismas <...> negali nedviprasmiškai nustatyti „įprastinės darbuotojo darbo vietos“, <...> jis turi nustatyti „vietą, iš kurios“ šis darbuotojas vykdo savo pagrindinius įsipareigojimus darbdaviui“, ieškodamas ir vertindamas įvairius veiksnius; toks metodas ne tik leidžia atsižvelgti į visas darbuotojo veiklą apibūdinančias aplinkybes, bet ir užkirsti kelią tam, kad sąvoka „vieta, kurioje arba iš kurios darbuotojas vykdo įprastinę veiklą“, būtų taikoma netinkamai ir padėtų nepaisyti įsipareigojimų (pagal analogiją žr. 2016 m. spalio 27 d. Sprendimo *D'Oultremont ir kt.*, C-290/15, EU:C:2016:816, 48 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

- 20 Be to, atsižvelgdamas į darbo santykių transporto sektoriuje ypatumus, Teisingumo Teismas 2011 m. kovo 15 d. Sprendime *Koelzsch* (C-29/10, EU:C:2011:151, 49 punktas) ir 2011 m. gruodžio 15 d. Sprendime *Voogsgeerd* (C-384/10, EU:C:2011:842, 38–41 punktai) nurodė kelis veiksnius, į kuriuos nacionaliniai teismai galėtų atsižvelgti: jie turėtų nustatyti, kurioje valstybėje yra vieta, iš kurios darbuotojas vykdo pervežimus, į kurią jis grįžta baigęs darbą, gauna nurodymus dėl jų vykdymo ir organizuoja savo darbą; vieta, kurioje yra darbo priemonės ir vieta, kurioje laikomi lėktuvai, kuriuose paprastai yra vykdomos darbo užduotys.
- 21 Atsižvelgiant į šias aplinkybes pagrindinės bylos nagrinėjimas buvo sustabdytas ir Teisingumo Teismui buvo pateiktas pirma nurodytas prejudicinis klausimas.

DARBINIS VERTINIMAS